

van het Stedelijk het benoemden toen het publiek het Teijin Auditorium betrad. Mijn aandacht gaat in ieder geval vooral uit naar de stemmen, bewegingen en sculpturen, slechts af en toe dwalen mijn ogen over de projectie in de periferie.

Het enige geluid in *DRIFT* komt van de performers zelf – hun ademhaling en stem, en hun ledematen, de sculpturen en de vloer die met elkaar in contact komen. Er zijn een paar indringende momenten waarop de verteller zingt, zuivere trillers wellen op uit haar borstkas – aards en ijl tegelijk; net zoals de bewegingstaal gegrond maar luchtig.

In een half uur voeren de performers je mee in de organische, haast meditatieve flow van Tees ruimte-tijdcontinuüm. *To drift* laat zich vertalen als (voort/mee/af)drijven, (mee)voeren, (rond)zwerven – een manier van zijn en bewegen die aansluit bij het thema dat een rode draad vormt in Tees oeuvre: *‘The Soul in Limbo’*. In haar eigen woorden: “[H]et zijn in de Tussenstaat’ of wat ik in mijn performances *‘The Soul in Limbo’* noem. *The Soul in Limbo* is rusteloos en levend en is gevangen in een naamloze plek op de grens tussen hier en dat wat mogelijk is. Deze plek is een conceptuele, mentale, psychologische en fysieke ruimte. In mijn werk onderzoek ik de veranderlijkheid en complexiteit van het bestaan waarin culturen voortdurend in elkaar overlopen. Daarbij probeer ik uitdrukingsvormen te vinden voor een mooiere en meer bezielde wereld.”

In Tees werk vindt die bezieling vaak plaats in de vorm van activering van haar sculpturen door performers; de tentoonstellingsruimte wordt zo getransformeerd tot een interactieve setting op het snijvlak van *white cube* en *black box*. *DRIFT* in het Stedelijk Museum maakt deel uit van het tweejaarlijkse WhyNot Festival, het Amsterdamse platform dat innovatie, interdisciplinariteit en experiment op het gebied van hedendaagse dans en performance stimuleert en dit op ongebruikelijke locaties in de hoofdstad presenteert. Voor de choreografie van *DRIFT* werkte Tee samen met choreograaf Marjolein Vogels, tevens artistiek directeur van WhyNot. Dergelijke samenwerkingen vormen een belangrijke kern van zowel Tees artistieke praktijk als de missie van WhyNot. Hoewel het auditorium van het Stedelijk Museum een geschikte plek is vanwege de bezoekers die het kan accommoderen, de akoestiek en de technische faciliteiten, is het niet bepaald verrassend. Wat zou er gebeuren als Tees werk zich naar alternatieve locaties zou begeven – geen galerie of museale ruimte, maar een andersoortig gebouw (zonder kunstfunctie) of in de openbare ruimte, bijvoorbeeld op een plein of in de natuur? Why not?

Nicky van Banning is kunsthistoricus en werkt als junior conservator voor Huis Marseille, Museum voor Fotografie.

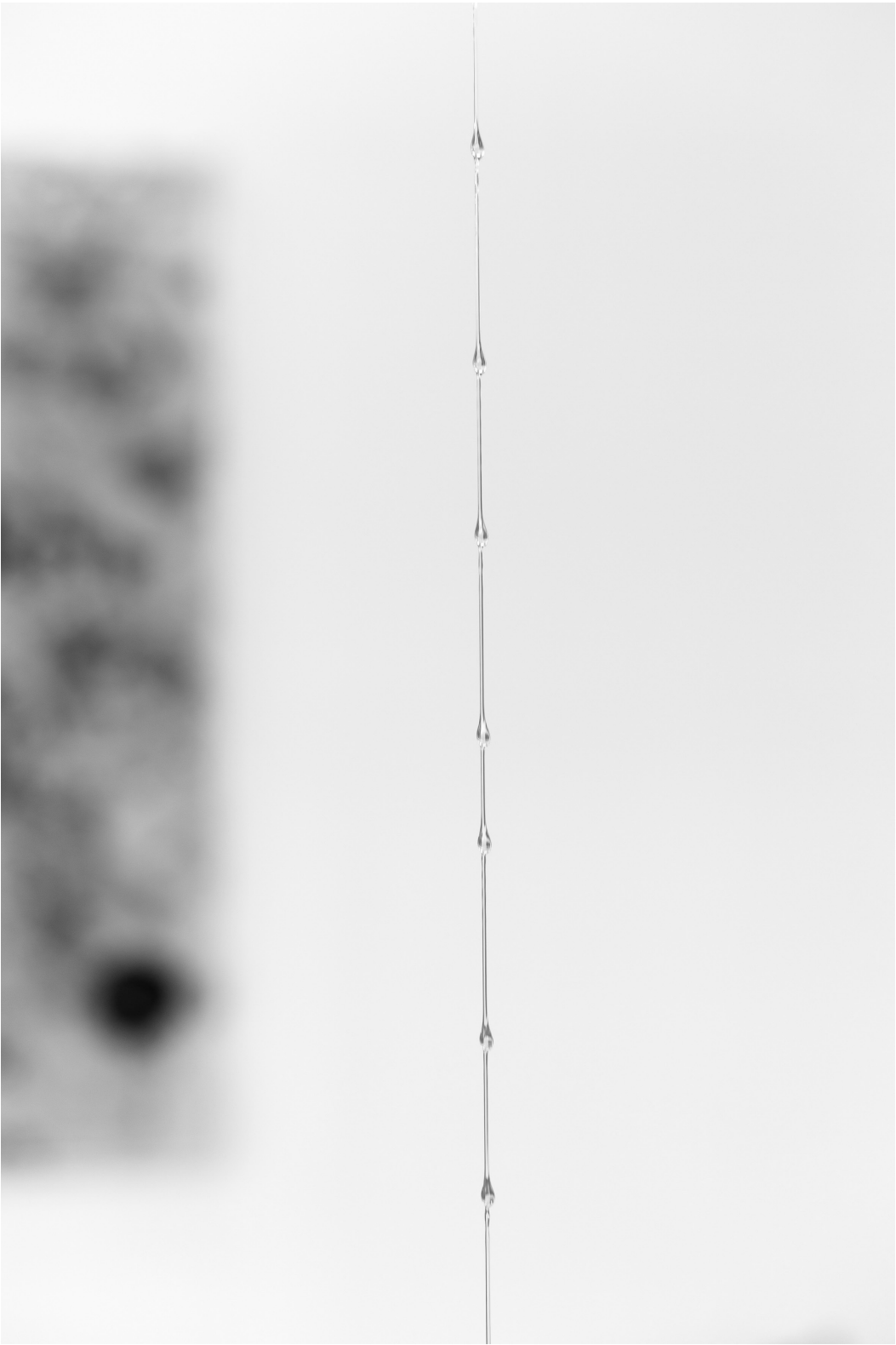
G E C O N T R O L E E R D E
V L O E I B A A R H E I D

Rosa Marie Mulder

Vloeibaarheid wordt geassocieerd met ongrijpbaarheid. Als je vloeistof probeert vast te pakken, ontglipt het je. Het begrip vloeibaarheid is daarom bij voorbaat al een moeilijk te vatten begrip. Net zoals vloeistof is een maatschappij veranderlijk en beweeglijk, al lijkt zij soms ook stil te staan.

Gastcurator Nanda Janssen stelde in Nest in Den Haag een groepstentoonstelling samen met ‘vloeibare kunst’ en refereert daarmee naar uiteenlopende vormen van vloeibaarheid, waaronder de vloeibare maatschappij, zoals ze in de inleidende tekst beschrijft. In de tentoonstelling *Fluid Desires* verdwijnt de maatschappelijke lading van vloeibaarheid echter naar de achtergrond en voeren invalshoeken vanuit de wetenschap en natuur de boventoon. In een tijd waarin de wereld minder tastbaar en zowel groter als kleiner lijkt te worden, ontsluit de wetenschap steeds meer vraagstukken die voor de mens vaak onzichtbaar zijn met het blote oog, bijvoorbeeld op kosmisch of moleculair

Fluid Desires
Nest, Den Haag
24 januari t/m
22 maart 2020

niveau. Terwijl de natuur verder verdwijnt, kunnen we natuurlijke processen steeds verder ontcijferen en toepassen op nieuwe materialen, technieken en vormen. Hierdoor vervaagt het onderscheid tussen organisch en anorganisch, mens en object, natuurlijk en synthetisch en groeit een gevoel van onbegrensdheid en misschien ook onbestemdheid.

De tentoonstelling toont werk van acht kunstenaars die zich bezig houden met veranderlijkheid en beweging van vorm en materiaal. Weliswaar in sommige gevallen vastgelegd in een gestolde vorm, zoals in de ‘schilderijen’ van Jérôme Robbe. Hij goot gekleurde pigmenten over platen van plexiglas die door verhitting en het verdampen van water vervormden. Transformatie van materiaal is het meest zichtbaar en expliciet

Foto-installatie van Maya Rochat. Foto: Charlott Markus.

Installation view van het werk van Mimosa Echard. Foto: Charlott Markus

aanwezig in het werk van Marie Maillard. Haar cilindrische staven lijken te zijn gemaakt van twee verschillende materialen, bijvoorbeeld hout of marmer en glas, die in elkaar overlopen. De geleidende vloeistof in *Cell#3* van Leonid Tsvetkov verandert langzaam tijdens de tentoonstelling. Doordat de vloeistof onder stroom staat en onder andere reageert op schommelingen in temperatuur, verkleurt de vloeistof in de cel. In dit geval wordt verandering van de vloeistof aan de ene kant teweeg gebracht door de gefabriceerde cel en aan de andere kant door overlevering aan de omgeving.

Mimosa Echard biedt een ander perspectief op de wisselwerking en spanning tussen de mens en zijn gemaakte en natuurlijke omgeving. In haar werk aan de muur lijkt niet één van de twee de overhand te hebben. Het is een vrolijke brij van een enorme verscheidenheid aan materialen, van mos en bijenwas tot scheerschuim, gegoten in epoxyhars. In de flessculpturen die op de grond staan en liggen, lijkt de natuur het echter te verliezen van de mens. Ze doen denken aan aangespoelde flessenpost, die in de loop der tijd restanten en sporen van de mens heeft verzameld. Batterijen, pillenstrips en verpakkingsmateriaal, allemaal ‘versteend’ in de verweerde flessen. De zogenoemde futuristische stillevens lijken een pessimistische toekomst te voorspellen: het treurige gevolg van de huidige consumptiemaatschappij en vervuiling door toedoen van de mens.

Als de natuur dreigt te vergaan, blijken er nog andere, al dan niet positieve, mogelijkheden te zijn. Je zou er bijna aan voorbij lopen, maar Hicham Berrada creëert in vijf kleine aquaria werelden die ontstaan uit levenloze stoffen. Koper en ijzer blijken zich te kunnen ontwikkelen tot iets dat lijkt op een levende onderwaterwereld. Werk zoals dat van Echard en Berrada doet afvragen hoe de mens gedijt bij veranderlijkheid. Ieder gaat daar op een andere manier mee om. Het werk van Echard bevat retrospectieve en toekomstvoorspellende elementen terwijl Berrada verandering aangrijpt om nieuwe mogelijkheden te verkennen. In een tweede werk trekt Berrada deze aanpak verder door en onderzoekt hij onzekerheid en instabiliteit van vorm. Een video toont hoe een artificiële wolk zich ongedwongen en onbelemmerd laat meevoeren en vormen door de wind. Openslaande luiken bieden uitzicht op een bewegende wolk die het ene moment de aandacht trekt met zijn blauwe kleur en nieuwsgierig maakt. Het andere moment neemt de wolk de vorm aan van een monster dat alsmaar lijkt te groeien, maar uiteindelijk als iets onbestemds verdwijnt in de lucht.

Vloeibaarheid vraagt om een flexibele opstelling, maar roept verschillende reacties en vragen op. Gaan we met de stroom mee, tegen de stroom in of sturen we bij? Boezemt het angst in of biedt het kansen? Of stimuleert het juist om momenten van verandering te vangen? Maya Rochat doet dat laatste en probeert vloeibaarheid vast te leggen in haar installatie. De uitvergroete en op de vloer doorlopende, overlappende en op elkaar gedrukte foto’s van stromende vloeistoffen dompelen de bezoeker onder in een ogenblik van vloeibaarheid. Rochat weet de bezoeker mee te nemen in de schoonheid van vloeibaarheid.

Uiteindelijk is het toch de terugkerende spanning tussen controle en overgave die de tentoonstelling kenmerkt. De titel, *Fluid Desires*, doet vermoeden dat kunstenaars naar vloeibaarheid verlangen en het concept volledig omarmen. Maar hoe *desirable* is vloeibaarheid nou echt? De mens wil immers vooruit bewegen en lijkt tegelijkertijd niet te ontkomen aan een eeuwige drang om de ongrijpbaarheid van vloeibaarheid te willen duiden en begrijpen. Iets wat mooi samenkomt in het werk van Inge van Genuchten. Haar werk is het enige waarin zichtbaar, en tegelijkertijd bijna onzichtbaar, een vloeistof beweegt. Met een precisie die berekenend en ongekend lijkt voor vloeistof, druipt een onbekend doorzichtig materiaal uit het plafond naar beneden in een klein gaatje in de vloer. Misschien is dit de gestroomlijnde en gecontroleerde vorm van vloeistof waarnaar de mens verlangt. Kan de mens het dan toch niet laten om grip te houden op vloeibaarheid?

Rosa Marie Mulder is kunsthistoricus en volgt een onderzoeksmaster in hedendaagse kunst en museum studies aan de Universiteit Leiden.

Vloeibare kunst in Nest

Bob van der Sterre – Jegens en Tevens - Geplaatst op 03-02-20

Druppels die afdalen van een touwtje en dan verdwijnen. 'Fluide' kunst biedt opbeurende momenten in een vergankelijke wereld.

Toen ik laatst in de Jordaan liep op zoek naar een Indiaas restaurant liep ik toevallig tegen een opening van een Dadara-tentoonstelling aan. Drukte van jewelste. Publiek dat ondanks de kou toch buiten met een glas champagne zat te keuvelen, binnen zat het al stampvol. Ik spiekte even naar binnen. Ah, nog steeds de oude vertrouwde Dadara.

Grappig: hoe het kleurenspektakel in Dadara's werk bijna naïef is als je het vergelijkt met het oerkracht van de kleuren in het werk van [Jen Stark](#), [Fabian Oefner](#) of [Susan Aldworth](#). Fotografen als [Yann Arthus-Bertrand](#) en [Gerco de Ruijter](#) laten ook al jaren zien hoe creatief de natuur is. Ze passen in een steeds sterker wordende connectie tussen kunst en wetenschap.

De input van wetenschap in kunst biedt kansen om je te ontplooiën op gebieden die nog niet zo ontplooid zijn. Designers rapen de handschoenen gretig op. Bij [Designkwartier](#) zag je voldoende experiment met alles wat de natuur biedt (regendruppels, schimmels, onkruidcocktails).

Ik herinner me [Errorarium](#), een fascinerend kunstwerk van Adam Zaretsky in GEM met embryo's van zebravisjes. Of [Itamar Gilboa](#), die het lichaam uit elkaar haalde met een 3D-printer. Astronomie zie je ook terug. Denk aan de kunstexpositie in Amersfoort over [Mars](#) of de geluiden van Jupiter omgezet in poëzie ([Cosmologicus](#) van Katarina Petrovic).

Fluide duit in het zakje

Als iemand met interesse in wetenschap én kunst maakt me dit alleen maar blij en Nest doet nu een ook goede duit in het zakje van deze fusie, met 'fluiditeit' als onderwerp. Een mooi woord en een verrassend thema, dat, en dat is misschien weer weinig verrassend, goed in elkaar overloopt. Waar

gemengde tentoonstellingen vaak last hebben van iets te veel diversiteit rondom een thema, is dat hier geen probleem.

Hier leerde ik bovendien ook een aantal nieuwe kunstenaars kennen, die goed de weg weten tussen kille wetenschap, vernieuwing en intimiteit. Ik kan toch wel heel lang kijken naar een oneindig kunstwerk als *Untitled* van **Inge van Genuchten**, waarbij druppels langs een touwtje naar beneden druppelen. Een beetje een goocheltruc ook: je wilt een *behind the scenes* zien om het te snappen. Ik hoop wel dat niet iemand, zoals ik bijna, er per ongeluk tegenaan loopt.

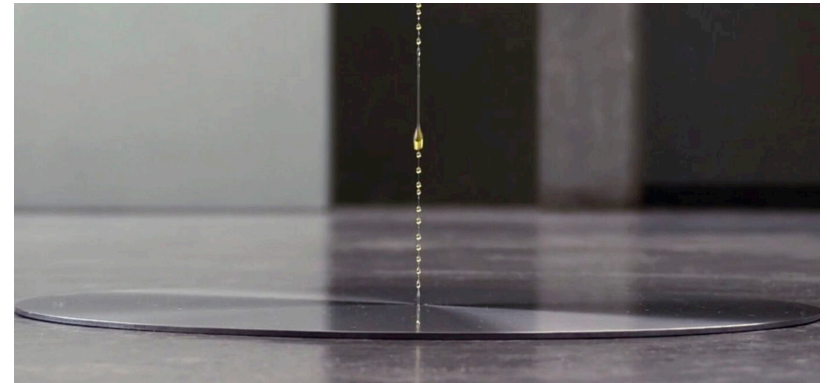

Foto © Inge van Genuchten

Objecten en mensen versmelten, legt curator Nanda Janssen uit in de begeleidende tekst. Denk aan kunstheupen of pacemakers. Nog beter voorbeeld: Neil Harbisson, met een apparaat in zijn hoofd waarmee hij kleuren kan horen. Je kunt ook denken aan figuurlijk versmelten (*gender fluidity* of *fusion cuisine*). Culturen versmelten ook. Nederlanders lopen met een Lonely Planet in Japan en Japanners met een Lonely Planet in Nederland. Of denk aan al deze internationale kunstenaars in een expositieruimte midden in je eigen wijk in Den Haag.

Dat is kennelijk nog niet ambitieus genoeg voor deze tentoonstelling: ook het thema antropoceen speelt ook een rol. Heel kort door de bocht gaat dat uit van het feit dat de mens enorme (en fatale) invloed heeft op de staat van de aarde (denk aan deze toekomstvisie van animatiefilm Wall-E). Er is al een boek geschreven met de titel *The Sixth Extinction*.

Ik moet zeggen dat deze kunstenaars knap gevonden zijn om deze filosofie uit te dragen want ze passen er uitstekend bij. De flessen en pakken van **Mimosa Echard** bevatten bijvoorbeeld vervuild, chemisch materiaal met organisch en anorganische materialen – 'de volledige beschrijving van de ingrediënten van zo'n kunstwerk bestrijkt een hele paragraaf' – en zijn toch ook visueel boeiend.

Mimosa Echard: I still dream of Organon

Hicham Berrada componeert 'onderwaterlandschappen' met zaken als loog, zuren, water, kobalt en koper. Onbetwistbaar mooi – vermoedelijk moet je zo'n vijftig uur naar het werk staren om het echt op waarde te schatten, want alles blijft alsmair in beweging. Ondertussen heb ik flashbacks naar het aquarium van Artis, zeker door deze donkere inrichting.

Aanzienlijk fluïde

Aanzienlijk fluïde zijn ook de werken van **Jérôme Robbe**, een soort hedendaagse zerokunstenaar, die monochromen maakt op een bijna onbegrijpelijk ingewikkelde manier: plexiglas verwarmen, nevel laten dwarrelen, gekleurd vernis gieten. Ik ben al net zo gecharmeerd van het takje van **Marie Maillard**, waar ik ook niet veel van het productieproces begrijp, maar dat wel prachtig is.

Veel meer fluïde dan **Leonid Tsvetkov** gaat het niet worden. Een vloeibaar landschap, waarvan het resultaat naarmate de expositie vordert, zal blijven veranderen.

Het enige probleem van deze expositie is dat de ruimte van Nest te klein is voor zo'n groot onderwerp. Ik zie nog veel meer kunstenaars passen bij deze opzet – en dan zouden de uitersten ook misschien wat minder opvallen.

Naast al het grote werk hier, zoals het gigantische *Living in a Painting* van **Maya Rochat**, mis ik bijvoorbeeld ook nog wat aandacht voor het kleine, intieme. Denk aan fluïde deeltjes die rondhossen in de bubbelkamer. De vraag is dan wel: kan de natuur zelf ook kunstenaar zijn?

Maya Rochat: Living in a Painting

Hoe dan ook een serieuze tentoonstelling met een stevige filosofische en wetenschappelijke ondergrond (zelfs boekentips per kunstenaar). Toch horen lezen en verdiepen tegenwoordig ook weer bij kunstplezier – we moeten er maar aan geloven. Al was het niet voor onszelf, dan maar voor moeder aarde.

Fluid Desires loopt nog tot 22 maart 2020. Nest bevindt zich op De Constant Rebecqueplein 20b. Volta van Nest in de Electriciteitsfabriek is op 30 januari geopend.

<https://jegensentevens.nl/2020/02/vloeibare-kunst-in-nest/>